

Vladimir Penchev

(President of Bohemia Club;

Director of the Institute of Ethnology and Folklore Studies with an Ethnographic Museum,
Bulgarian Academy of Sciences)

The (Un)familiar Czechs. The Czech Contribution to the Revival of the Bulgarian State

Abstract: This article presents the initiative *The (Un)familiar Czechs. The Czech Contribution to the Revival of the Bulgarian State* organised by the Heritage BG Centre of Excellence and its partners on 8 and 9 November 2023. It included a series of events that took place at different landmark sites in Sofia. The aim was to highlight the notable achievements of the so-called “Bulgarian Czechs”, who played a crucial role in the revival of the Third Bulgarian State, as well as to express gratitude for these people and their contributions and to provoke interest among the younger generations.

Владимир Пенчев

(председател на „Бохемия клуб“;

директор на Института за етнология и фолклористика с Етнографски музей при БАН)

(Не)познатият чех.**Чешкият принос за възродената българска държавност**

Под това заглавие на 8 и 9 ноември 2023 г. се проведе инициатива, организирана от Центъра за върхови постижения „Наследство БГ“ в партньорство с Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“, Чешкия център, 56 СУ „Проф. Константин Иречек“, вестник „Трета възраст“ и Сдружението на българските бохемисти „Бохемия клуб“. Инициативата обедини поредица от събития в различни средищни точки на територията на София, като нейната идея беше да покаже за пореден път пред обществото заслугите на многобройните и значими „български чехи“, положили до голяма степен основите на Третата българска държава, да изведе на преден план нашата „благодарствена памет“ за техните личности и дела, за събуди интереса на младото поколение към техните приноси. Би могло да се твърди, че инициативата изпълни до голяма степен заложените цели.

Първото събитие, състояло се на 8 ноември, предложи провеждането на Кръгла маса по проблематиката в залите на Националната библиотека. Тя събра български и чешки изследователи с изявени интереси в тази област на познанието. Присъстваха и посланикът на Чешката република у нас Н. Пр. Лукаш Кауцки, директорката на Чешкия център в София г-жа Радка Рубилина, председателят на Чехословашкия клуб „Т. Г. Масарик“ г-н Емил Тодоров, председателят на УС на ЦВП „Наследство БГ“ чл.-кор. проф. д.и.н. Иван Илчев и др. Негово превъзходителство и проф. Илчев откриха значението на чешкото присъствие у нас, а Е. Тодоров представи накратко историята и съвременното на организацията на чехи и словаци в София. Организатор и модератор на кръглата маса беше проф. д-р Владимир Пенчев, председател на „Бохемия клуб“ и директор на Института за етнология и фолклористика с Етнографски музей при БАН, партньор в Центъра за върхови постижения. Той зададе тон на научния разговор за

приносите на чехите в утвърждаването на българската държавност с „Типология на чешкото присъствие у нас“. Щафетата поеха проф. д.изк. Елисавета Върчинова-Чендова, която реферира за личностите и делата на многобройните чешки капелмайстори у нас, оставили имената си в историята на българската музикална култура, и доц. д-р Добринка Желева-Мартинс, отправила поглед към жалоните на софийската архитектура, завещани ни от чешките архитекти, сред които се откроява първият главен архитект на София Антонин Колар(ж). За ролята на десетките чешки учители в нашите училища преди и след Освобождението говори гостът от Чехия д-р Павел Земан (Бърно), а темата, с акцент към „чешкото“ село Войводово, Оряховско, неговите жители и тяхната култура и религия, продължи доц. д-р Марек Якоубек от Университета в Пардубице. С фокус върху личността и делото на чешко-българския философ, историк, езиковед и основоположник на класическата филология в следосвобожденска България (Ян) Иван Брожка беше докладът на д-р Александра Трифонова.

Кръглата маса беше посветена и на „български чехи“ от следващите десетилетия. Гостът от Прага, но роден у нас, д-р Веселин Вачков, директор в тиражния чешки вестник „Лидове новини“, реферира за „Емил Чермак, бащата на репортажа в България“, а Цвятко Кадийски – „За чешкото участие в създаването на Ротари клуб“. Директорът на 56 СУ „Проф. К. Иречек“ предложи „Презентация за улиците с чешки имена в София“, а Юлия Карадачка-Симеонова от домакинстващата Кръглата маса Национална библиотека говори за „(Не)познатият чех на страниците на в. „Чепословашки обзор“ (1920-1926) или българо-чехословашката взаимност, засвидетелствана на страниците на вестника“. Свои експертни наблюдения по проблематиката споделиха още проф. д.и.н. Искра Баева, проф. д.ф.н. Маргарита Младенова и доц. д-р Катя Михайлова, което придаде завършеност на научните сондажи в нея. Като цяло би могло да се каже, че Кръглата маса допринесе за развитието на научното познание. А логичен завършек на деня беше прожекцията на документалния филм „Гражданинът Сис“ на режисьора Господин Неделчев, посветен на открояващата се личност на Владимир Сис.

На следващия ден, 9 ноември, в залите на Агенция „Маккан“, помещаваща се в къщата-музей на майката на Христо Ботев, пред участниците беше представен още един документален филм, този път чешки, озаглавен „Забележителни следи – България“ на Радован Липус и Давид Вавра, занимаващ се тъкмо с битието и дейността на „българските“ чехи. Гости на събитието бяха преподаватели и студенти от НСА, партньор на „Наследство БГ“. След прожекцията беше осъществен тур за участниците в инициативата по следите на чешката архитектура в София.

Най-разчувстващо от събитията в рамките на инициативата беше сякаш преживяването, свързано с честването на патронния празник от учениците в 56 СУ „Проф. К. Иречек“, което се проведе същия ден в ЖК „Люлин“. Беше изнесена затрогваща програма от децата в училището, която впечатли всички. Венец на този ден все пак беше връчването на наградите от конкурса „(Не)познатият чех“, организиран на страниците на вестник „Трета възраст“. И това събитие беше изключително вълнуващо с оглед възрастта на участниците в конкурса. Бяха раздадени три награди, както и голяма награда на доайена телевизионер и писател Кирил Писарски. Студенти от специалността Бохемистика на Софийския университет прочетоха наградните откъси. Атмосферата на събитието беше одухотворяваща.

В заключение може да се каже, че инициативата „(Не)познатият чех. Чешкият принос за възрождената българска държавност“, осъществена от Центъра за върхови постижения „Наследство БГ“ и неговите партньори, се оказа полезна и познавателна и отваря поле за по-нататъшни инициативи в тази насока.